วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์
ปีที่ 47 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2567): 275842

Journal of Social Research and Review
Volume 47 No.2 (July-December2024): 275842
ISSN 3056-9508 (Online)

ปริทัศน์หนังสือ พื้นที่กับความตาย

พนัส จันทร์ศรีทอง[1*] และลัดดาวรรณ์ ประสูตร์แสงจันทร์[2]
[1]*คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131*
[2]*คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยแสงธรรม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110*
[*]ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, อีเมล: panus.ju@go.buu.ac.th

Panus Junsrithong[1*] and Ladawan Prasutsaengchan[2]
[1]*Faculty of Education, Burapha University, Mueang District, Chonburi Province 20131, Thailand*
[2]*Faculty of Education, Saengtham College, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province 73110, Thailand*
[*]Corresponding author, Email: panus.ju@go.buu.ac.th

วันรับบทความ: 25 ตุลาคม 2567, **วันแก้ไขบทความ:** - , **วันตอบรับบทความ:** 4 พฤศจิกายน 2567
Received: October 25, 2024, **Revised**: - , **Accepted:** November 4, 2024

บทวิจารณ: ภาพรวมหนังสือ

ในโลกที่มีการเผชิญหน้ากับความตายเป็นเรื่องธรรมชาติที่ทุกคนต้องพบเจอ หนังสือพื้นที่กับความตาย เปิดประตูสู่การศึกษา และสำรวจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างชีวิตและความตายในบริบทของพื้นที่และสังคม การจัดการความตายไม่เพียงแค่เป็นหน้าที่ของครอบครัวหรือสถาบันทางการแพทย์ แต่ยังเป็นเรื่องที่มีความเชื่อมโยงลึกซึ้งกับวัฒนธรรม ประเพณี และอำนาจในสังคม โดยรวบรวมแนวคิด กรณีศึกษาจากนักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานในหลากหลายสาขา โดยสำรวจมิติของความตายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในบริบทของการเมือง การปฏิวัติ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านการใช้แนวคิด ภูมิทัศน์ความตาย ที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ไม่เพียงเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ความตาย แต่ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างความหมายและการจดจำได้อย่างมีพลัง

หนังสือเล่มนี้ ชวนให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพูดคุยและเรียนรู้ เกี่ยวกับความตายในสังคมร่วมสมัย เพื่อสร้างความเข้าใจและการรับมือที่ดีขึ้นต่อการสูญเสียในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่สังคมเผชิญกับความขัดแย้งและความไม่แน่นอน พื้นที่กับความตาย จึงเป็นการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้และการสนทนา ที่เปิดโอกาสให้เราได้มองเห็นความตายในมิติใหม่ ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงการที่เราสามารถใช้ชีวิตร่วมกันในโลกที่ไม่แน่นอนนี้ ได้อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี ซึ่งสามารถสรุปและแสดงทัศนะตามแต่ละเรื่อง ได้ดังนี้

1. เรื่อง ภูมิทัศน์ความตาย: พื้นที่กับความตาย การไว้อาลัย และการรำลึก

เรื่องนี้กล่าวถึงแนวคิดของ Deaths capes หรือ ภูมิทัศน์ความตาย ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับความตาย โดยเน้นว่าความตายไม่ใช่เพียงแค่การสิ้นสุดของชีวิต แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงกับพื้นที่และสังคม โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) มีการสำรวจการจัดการความตายในบริบทของสังคม เช่น การสร้างสุสาน การจัดงานศพ และการรำลึกถึงผู้ล่วงลับ ผ่านกรณีศึกษาในวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมไทย เช่น การตั้งศพไว้ที่บ้านก่อนเผา และการจัดงานศพแบบดั้งเดิมที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน

2) มีการนำเสนอว่าโลกสมัยใหม่ได้แยกความตายออกจากชีวิตประจำวัน โดยความตายมักจะถูกจัดการในโรงพยาบาล และถูกควบคุมด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ ซึ่งทำให้ความตายกลายเป็นเรื่องส่วนตัวและถูกเก็บซ่อน แยกออกจากสาธารณะ

แนวคิดภูมิทัศน์ความตายเป็นมุมมองของแนวความคิดที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความตายเข้ากับพื้นที่บริบทสังคมในลักษณะหลากหลาย หัวข้อนี้ช่วยทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง เข้าใจการจัดการความตายจากยุคดั้งเดิมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ไปสู่การเป็นเรื่องส่วนตัว และการจัดการที่ถูกควบคุมโดยหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งแสวงหาผลประโยชน์หรือไม่ก็ตาม

2. เรื่อง Living with death: ชุมชนกรุณากับการสร้างพื้นที่เพื่อการอยู่และตายดี

เรื่องนี้อธิบายรายละเอียดของโครงการชุมชนกรุณา ซึ่งเป็นการรวมพลังของชุมชนในการสร้างพื้นที่เพื่อการตายดี โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้ายและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือด้านจิตใจ รวมถึงผู้ดูแลผู้ป่วย โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การทำงานของชุมชนกรุณา มีเป้าหมายในการสร้างการสนับสนุนจากชุมชนเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสถาบันทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว เช่น การมีเพื่อนบ้านช่วยดูแลคนป่วย การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องความสูญเสีย และการสร้างความเข้าใจเรื่องความตายให้กับทุกคนในชุมชน ได้เข้าใจและมองเป็นเรื่องธรรมชาติ

2) การเล่าเรื่องราวของชมรมเพื่อนบัว ซึ่งเป็นตัวอย่างของการสร้างชุมชนที่คอยช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ป่วยระยะสุดท้าย ทำให้ผู้ป่วยสามารถจากไปอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสงบ

ดังนั้นการทำงานของชุมชนกรุณา เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจในการสร้างพื้นที่สำหรับการตายดี โดยใช้ความร่วมมือจากชุมชน แทนที่จะให้ภาระตกอยู่กับโรงพยาบาลหรือครอบครัวเพียงฝ่ายเดียว ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในสังคม และควรมีการศึกษาตัวอย่างจากชุมชนอื่น ๆ ที่อาจมีการจัดการในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายในการปรับใช้แนวคิดการอยู่และตายดีในบริบทที่แตกต่างกัน

3. เรื่อง บทบาทใหม่ของสุสานจีนโพ้นทะเล ในมิติพื้นที่สาธารณะของเมือง

การจัดการพื้นที่ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างสุสานจีนโพ้นทะเล ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นมากจากนักวิชาการและนักพัฒนาเมือง ในอดีตสุสานเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการไว้อาลัยและการรำลึกถึงบรรพบุรุษของชุมชนจีนโพ้นทะเล แต่ในปัจจุบันบทบาทของสุสานเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป สุสานจีนโพ้นทะเลไม่เพียงแต่เป็นสถานที่สำหรับการจัดการความตายเท่านั้น แต่ยังถูกพัฒนาขึ้นให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการศึกษา การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับความตายและการไว้อาลัย แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับอนาคต และความสามารถในการปรับตัวของชุมชนจีนโพ้นทะเล ในบริบทของเมืองที่มีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลง โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) สุสานไม่ได้ถูกใช้เพียงแค่สำหรับการฝังศพเท่านั้น แต่ยังถูกพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน เช่น การเปลี่ยนสุสานร้างให้เป็นสวนสาธารณะหรือการใช้พื้นที่สุสานในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2) การใช้สุสานเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเข้าใจความสำคัญของสุสานในแง่ของการเชื่อมโยงกับประเพณี และวิถีชีวิตของคนจีนโพ้นทะเล ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นหลังที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังไม่ลืมความเมตตากรุณาของตระกูลที่สืบทอดต่อกันมา

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสุสานจีน เป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะเป็นการนำพื้นที่ที่เคยถูกมองว่าเฉพาะเจาะจง มาใช้ประโยชน์ในด้านสาธารณะ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นพื้นที่ทางศาสนากับการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน อาจเพิ่มเติมแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุสานและวิธีที่การพัฒนานี้ส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการใช้พื้นที่สุสาน ประเพณี วัฒนธรรมอันดี ผ่านหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมและเข้าถึงมากยิ่งขึ้น

4. เรื่อง การพัฒนาสุสานร้างสู่แปลงผักออแกนิคชุมชน เพื่อความมั่นคงทางอาหารช่วงวิกฤติโรคระบาด

ในช่วงเวลาที่โลกเผชิญกับวิกฤติโรคระบาดครั้งใหญ่ ความมั่นคงทางอาหารกลายเป็นหนึ่งในปัญหาที่ท้าทายสำหรับชุมชนทั่วโลก การขาดแคลนอาหารและการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานทำให้หลายชุมชนต้องมองหาวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตอาหาร เพื่อรองรับความต้องการของประชาชน ในบริบทนี้การนำสุสานร้างมาพัฒนาเป็นแปลงผักออแกนิคชุมชน กลายเป็นแนวทางที่น่าสนใจและมีคุณค่าอย่างยิ่ง การสร้างแหล่งอาหารที่ยั่งยืน แต่ยังเป็นการใช้พื้นที่ที่เคยถูกมองว่ารกร้างหรือไม่สำคัญ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาสุสานร้างสู่แปลงผักออแกนิคไม่เพียงเป็นการตอบสนองต่อวิกฤติโรคระบาด แต่ยังสะท้อนถึงการปรับตัวและนวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนในอนาคต โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่สุสานร้างในช่วงวิกฤติโควิด-19 ให้กลายเป็นแปลงผักออแกนิค ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนในช่วงที่การทำมาหากินมีข้อจำกัด

2) สุสานร้างได้รับการพัฒนาโดยกลุ่มชุมชนและกลุ่มอาสาสมัคร ทำให้เกิดแหล่งอาหารสำหรับชุมชน และยังเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ในสภาวะที่เศรษฐกิจยากลำบาก

การใช้พื้นที่สุสานร้างเพื่อความมั่นคงทางอาหารในช่วงวิกฤติ เป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์อย่างมาก ไม่เพียงแค่ช่วยแก้ปัญหาเรื่องอาหารในช่วงโควิด-19 แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่รกร้างที่เคยถูกทิ้งไป และควรเพิ่มเติมการบอกเล่าประสบการณ์จากชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบที่แท้จริงในแง่ของการพัฒนาและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนได้ต่อไปอย่างไร

5. เรื่อง พื้นที่จัดแสดงความตาย เพื่อการไว้อาลัยและรำลึก

การจัดแสดงความตายในรูปแบบของอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์ มีบทบาทสำคัญในการไว้อาลัยและรำลึกถึงผู้ที่จากไป โดยพื้นที่เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่สำหรับการแสดงความเคารพ แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้สังคมได้ตระหนักถึงเหตุการณ์สำคัญและประวัติศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ การสร้างพื้นที่เหล่านี้ยังเปิดโอกาสให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับความตายและการสูญเสีย ช่วยให้การรับมือกับความเจ็บปวด และการทำใจเป็นไปอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย

Difficult heritage กล่าวถึงมรดกที่ยากจะพูดถึงหรือยากที่จะจำ โดยทั่วไปแล้วมรดกมักจะเกี่ยวข้องกับสิ่งดีงามหรือทรงคุณค่า แต่ความเป็นจริงยังมีมรดกอันขมขื่น เช่น ประวัติศาสตร์บาดแผลและการกระทำเลวร้ายที่ไม่อยากส่งต่อให้คนรุ่นหลัง

Memory and forgetting กล่าวถึงความทรงจำและการลืมในภาวะสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงและข้อมูลใหม่ ๆ ทำให้เกิดภาวะหลงลืมอย่างง่ายดาย โดยปรากฏการณ์นี้เรียกว่าแรงโน้มถ่วงแห่งการลืม (Gravity of forgetting) การพูดคุยเกี่ยวกับความทรงจำ จะนำไปสู่การสะท้อนว่าชุมชนและสังคม มีการจัดการกับความทรงจำและการลืมอย่างไร โดยเฉพาะในพื้นที่ความตายที่มีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์หรืออนุสรณ์สถาน

Death tourism/ Dark tourism กล่าวถึงการเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงมรดกความตาย ซึ่งผู้คนเริ่มมีความสนใจในการเยี่ยมชมพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความตายจะมีการพิจารณาถึงผลกระทบและข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอพื้นที่เหล่านี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความสมดุลระหว่างการศึกษาและการค้า โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การยกตัวอย่างอนุสรณ์สถานที่ถูกสร้างขึ้นในหลากหลายประเทศ เช่น อนุสรณ์สถานการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในยุโรป พิพิธภัณฑ์การรำลึกเหตุการณ์สงคราม และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับความตาย โดยชี้ให้เห็นถึงความตายเป็นความปกติธรรมชาติ

2) การเคารพและการไว้อาลัย พื้นที่จัดแสดง เช่น อนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์ ช่วยให้ผู้คนสามารถแสดงความเคารพและไว้อาลัยต่อผู้ที่ล่วงลับ โดยเป็นสถานที่ที่รวมเอาความทรงจำและความรู้สึกที่มีต่อบุคคลเหล่านั้น

3) การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ พื้นที่เหล่านี้เป็นสถานที่ที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญและบุคคลในประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน

4) การจัดแสดงความตายยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าใจและศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ รวมถึงการส่งต่อบทเรียนจากอดีตไปยังคนรุ่นใหม่

5) การจัดแสดงความตายยังมีบทบาทในการรักษาความทรงจำของบุคคลและเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ทำให้ไม่ลืมเลือนประวัติศาสตร์ที่สำคัญและมีความหมายในบริบททางวัฒนธรรม

การสร้างพื้นที่สำหรับการไว้อาลัยเป็นการส่งเสริมให้สังคมไม่ลืมเหตุการณ์และบุคคลสำคัญที่ได้จากไป การใช้พิพิธภัณฑ์และอนุสรณ์สถาน เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์เหล่านี้ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์กับสังคมปัจจุบัน หากเพิ่มกรณีศึกษาของพิพิธภัณฑ์หรืออนุสรณ์สถานจากประเทศต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในการจัดการความทรงจำและความหมายของพื้นที่ในบริบทที่แตกต่างกันจะสามารถทำให้เห็นถึงความแตกต่างตามขนบประเพณีได้

6. เรื่อง ปรากฏการณ์และการศึกษาความตายกับชายแดน

ปรากฏการณ์ความตายที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดน สะท้อนถึงความซับซ้อนทางสังคมและการเมืองที่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คน ชายแดนไม่ใช่เพียงเส้นแบ่งระหว่างประเทศ แต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง การศึกษาความตายในเขตชายแดนช่วยให้เราเข้าใจถึงผลกระทบจากสงคราม การปราบปราม และการย้ายถิ่นฐาน รวมถึงบทบาทของภาคประชาสังคมในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ พื้นที่นี้จึงเป็นการสะท้อนความจริงที่ว่า ความตายไม่ใช่แค่เรื่องส่วนตัว แต่ยังเชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคมและการเมืองในวงกว้าง โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การสำรวจปรากฏการณ์ความตายในพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะในบริบทของการต่อสู้และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่น ชายแดนไทย-เมียนมา ซึ่งมีการอพยพของประชาชนและความตายที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง

2) กล่าวถึงผลกระทบจากสงคราม การสู้รบ และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ที่ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ชายแดน รวมถึงการจัดการความตายของผู้ที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์เหล่านั้น

3) บทบาทขององค์กรต่าง ๆ ในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความตาย เช่น การจัดพิธีกรรมการฝังศพ การช่วยเหลือทางการแพทย์ และการสนับสนุนทางจิตใจให้กับผู้สูญเสีย

การนำเสนอปรากฏการณ์ความตายในพื้นที่ชายแดนทำให้เห็นถึงความซับซ้อนและความท้าทายในการจัดการความตายในบริบทที่มีความขัดแย้ง ช่วยให้เราตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งต่อชีวิตและความตายของผู้คนในพื้นที่เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความไม่มั่นคงและการขาดแคลนทรัพยากรที่ทำให้การจัดการความตายเป็นไปอย่างยากลำบาก การเข้าถึงการช่วยเหลือและการจัดการความตายของผู้ลี้ภัยที่อพยพข้ามชายแดน เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในบริบทนี้ รวมถึงควรมีการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียในพื้นที่ดังกล่าว

7. เรื่อง ชีวิตและความตายบนชายแดนเมียนมา หลังเหตุการณ์รัฐประหารปี พ.ศ. 2564

หลังจากเหตุการณ์รัฐประหารในเมียนมาเมื่อปี พ.ศ. 2564 ชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความขัดแย้ง ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องอพยพข้ามแดนเพื่อหนีจากการปราบปรามและการสูญเสียชีวิต ภายในบริบทนี้ความตายไม่ใช่เพียงแค่เรื่องส่วนตัว แต่สะท้อนถึงปัญหาทางสังคมและการเมืองที่ลึกซึ้งมากขึ้น การศึกษาเรื่องชีวิตและความตายบนชายแดนเมียนมา จึงเป็นการเปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับภูมิทัศน์ความตายที่เชื่อมโยงกับการต่อสู้ เพื่อเสรีภาพและความอยู่รอดของผู้คน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์บาดแผลที่ยังคงมีผลกระทบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหารในเมียนมา เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2564 ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงและส่งผลให้ประชาชนต้องอพยพข้ามชายแดนมายังประเทศไทย

2) กล่าวถึงการสูญเสียชีวิตที่เกิดขึ้น จากการต่อสู้ระหว่างประชาชนและกองทัพ รวมถึงผู้ที่ถูกฆ่าในการประท้วงหรือถูกจับกุมและหายสาบสูญ

3) กล่าวถึงการจัดการความตายของผู้ที่เสียชีวิตจากการปราบปราม โดยมีการส่งศพกลับไปยังครอบครัวในเมียนมาและบทบาทขององค์กรช่วยเหลือที่ทำงานในพื้นที่ชายแดน

การนำเสนอชีวิตและความตายของผู้คนในพื้นที่ชายแดนหลังรัฐประหารช่วยทำให้เข้าใจถึงสถานการณ์ที่ยากลำบากที่ผู้คนต้องเผชิญ ซึ่งเน้นให้เห็นถึงบทบาทของสังคมในการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัย โดยเฉพาะในแง่ของการให้เกียรติแก่ผู้ที่เสียชีวิตและครอบครัวของพวกเขา การเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชนจากเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยสามารถรวมกรณีศึกษาของผู้ลี้ภัยและการจัดการความตายในชุมชนที่เกี่ยวข้องได้

8. เรื่อง บทบาทภาคประชาสังคม กับการจัดการความตายข้ามพรมแดน

การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในกรณีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนซึ่งกันและกันในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเสี่ยงอันตราย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียชีวิตเกิดจากความขัดแย้งหรือสงคราม การให้ความช่วยเหลือและการจัดการอย่างเหมาะสมไม่เพียงแต่เป็นการแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ แต่ยังมีความสำคัญต่อการรักษาศักดิ์ศรีของผู้เสียชีวิตและครอบครัวของพวกเขา โดยมีสาระประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การจัดตั้งชมรมกรุณาจิตอาสา ชมรมกรุณาจิตอาสา ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนชาวเมียนมาในประเทศไทย โดยเฉพาะในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์หลักคือการสร้างพื้นที่พึ่งพิงและสื่อสารระหว่างคนไทยและคนเมียนมา เพื่อช่วยเหลือในด้านสุขภาพและจัดการความตายเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด

2) การช่วยเหลือผู้ที่เสียชีวิต ชมรมมีบทบาทสำคัญในการจัดการศพไร้ญาติ ไม่ว่าจะเป็นชาวเมียนมา ชาวไทย หรือชาติอื่น ๆ โดยช่วยจัดการเรื่องฌาปนกิจศพและการส่งร่างกลับไปยังประเทศต้นทางอย่างมีศักดิ์ศรี เมื่อผู้เสียชีวิตไม่มีญาติหรือไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง

3) การประสานงานด้านสุขภาพ ชมรมทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการจัดการดูแลสุขภาพของชาวเมียนมา เช่น การประสานงานในการข้ามมารักษาตัวในประเทศไทย และการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจ ชมรมยังทำงานในการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี ของทั้งชาวไทยและชาวเมียนมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างกัน ลดความขัดแย้งและการเหมารวมที่มีต่อคนเมียนมาในสังคมไทย

5) การจัดการความตายในภาวะวิกฤติ ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ชมรมได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือคนเมียนมาในการกลับประเทศ โดยเป็นตัวกลางในการลงทะเบียนและจัดการส่งกลับ พร้อมกับการสื่อสารข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในภาวะวิกฤติ

6) การข้ามแดนและข้อกฎหมาย บทบาทในการช่วยเหลือผู้ที่ต้องการข้ามแดนเพื่อรักษาตัวหรือส่งร่างกลับยังเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากมีข้อกฎหมายและเงื่อนไขที่ซับซ้อน ชมรมทำงานร่วมกับหน่วยงานทั้งในไทยและเมียนมา เพื่อให้การส่งร่างผู้เสียชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น

ดังนั้นบทบาทของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะชมรมกรุณาจิตอาสาในแม่สาย เป็นตัวอย่างที่สำคัญของการช่วยเหลือและการจัดการความตายข้ามพรมแดนที่เกิดขึ้นจากการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ชมรมทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างคนในสังคมและช่วยเหลือผู้ที่ต้องการการสนับสนุนในช่วงเวลาที่ยากลำบาก ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี การเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการประสานงานระหว่างภาคประชาสังคมกับองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้การช่วยเหลือมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และแนะนำให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายศพข้ามพรมแดนในชุมชน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการได้ง่ายขึ้น

9. เรื่อง ไปอยู่ที่ดี ๆ ความเชื่อและพลวัตความหมายพื้นที่ ความตายของคนไทใหญ่บนพรมแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เนื้อหากล่าวถึงความเชื่อและพลวัตของความตายในกลุ่มคนไทใหญ่ในพื้นที่ชายแดนแม่ฮ่องสอนโดยให้ความสำคัญครอบคลุมความเชื่อเกี่ยวกับความตายที่สัมพันธ์กับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

1) พื้นที่การจัดงานศพ เน้นว่าผู้เสนอมีประสบการณ์ในพื้นที่คนไทใหญ่ แต่ยังไม่ได้เข้าร่วมงานศพของพวกเขาโดยตรง การรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการสัมภาษณ์และขอรูปถ่าย ซึ่งช่วยให้เห็นการจัดงานศพในมุมมองที่แตกต่างออกไป

2) ร่างกายในฐานะพื้นที่ (Body as contested space) สำรวจพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่างกายของผู้ตาย โดยมองว่ามีการเชื่อมโยงระหว่างคนไทใหญ่ในรัฐฉานกับคนไทใหญ่ในไทย

3) ความตายกับการสร้างสถานที่และการรำลึก วัตถุที่ใช้ในการจัดเก็บอัฐิของผู้เสียชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสำคัญในสังคมไทใหญ่

4) พลวัตความหมายของที่ดีๆ วิเคราะห์ว่าความคิดเรื่องการไปอยู่ที่ดี ๆ หรือ Good death เป็นอย่างไรในความเชื่อของคนไทใหญ่และมีผลต่อการจัดงานศพหรือไม่

ความเชื่อเรื่องความตายและพิธีกรรมของคนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเริ่มจากประสบการณ์ในการฟังเสวนาวิชาการเกี่ยวกับพื้นที่และความตายในโลกสมัยใหม่ การศึกษามุ่งเน้นที่การจัดงานศพ ความเชื่อเกี่ยวกับการตายที่ดี การจัดการร่างกาย การสร้างสถานที่รำลึกถึงผู้ตาย และพื้นที่ความตายของคนไทใหญ่ที่อยู่ชายแดน การจัดงานศพมักต้องการจัดที่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่ดีที่สุดสำหรับการตาย ศึกษาพิธีกรรมการจัดการร่างและความเชื่อที่เชื่อมโยงกับการอยู่ฝั่งรัฐฉานและไทย รวมถึงการเผาศพและเก็บอัฐิในวัตถุที่สร้างขึ้น เพื่อการรำลึกถึงผู้ที่มีอายุมากและมีศีล การศึกษาเกี่ยวกับพิธีอุทิศส่วนกุศล ที่ยังไม่ได้สังเกตการณ์เองเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการตายดี พลวัตความหมายของที่ดีสำรวจการมองความตายว่าเป็นการไปอยู่ที่ดีในฐานะการเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ขณะเดียวกันยังมีการวิเคราะห์ความหมายของการตายในบริบทที่หลากหลายและมีพลวัตตามสถานการณ์ในประเทศเมียนมา สุดท้ายการสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนไทใหญ่ในชุมชนแม่ฮ่องสอน พบว่าการจัดงานศพยังคงสะท้อนถึงความเชื่อดั้งเดิมแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย แสดงให้เห็นว่าความตายและพิธีกรรมของคนไทใหญ่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง รวมถึงการจัดงานศพที่สะท้อนถึงความเป็นตัวตนของชุมชนไทใหญ่ในปัจจุบัน

ดังนั้นการนำเสนอความเชื่อและประเพณีการจัดการความตายของคนไทใหญ่ ช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและความตายในมุมมองที่ลึกซึ้งและเฉพาะเจาะจง ทำให้เห็นถึงคุณค่าของประเพณีที่มีมาอย่างยาวนาน ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวของคนไทใหญ่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในบริบทสังคมสมัยใหม่ เพื่อดูว่าความเชื่อและประเพณีเหล่านี้ยังคงถูกนำมาใช้หรือมีการปรับเปลี่ยนอย่างไรในยุคปัจจุบัน

10. เรื่อง อนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลิน: การจดจำรำลึกความตายบนพรมแดน

เนื้อหาเป็นการนำเสนอเรื่อง Deaths capes ที่เชื่อมโยงกับอนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลินและประเด็นชายแดน ดังนี้

1) กำแพงเบอร์ลินในฐานะ Deaths capes กำแพงเบอร์ลินเป็นสัญลักษณ์ของความตายและความสูญเสีย มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากที่พยายามข้ามกำแพงนี้ เป็นพื้นที่ที่ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้คนข้ามไปยังฝั่งตะวันตกอย่างง่ายดาย และผู้ที่ฝ่าฝืนอาจต้องเสียชีวิต

2) ประวัติศาสตร์ของกำแพงเบอร์ลิน กำแพงถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1961 เพื่อแบ่งแยกเบอร์ลินตะวันตกและเบอร์ลินตะวันออก และถูกทำลายในปี ค.ศ. 1989 สาเหตุของการสร้างกำแพงมีพื้นฐานมาจากความกลัวในการอพยพของประชาชนจากเยอรมันตะวันออกไปยังเยอรมันตะวันตก

3) การจดจำและรำลึกในอนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลิน อนุสรณ์สถานนี้มีการจัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่เสียชีวิตและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำแพงมีการให้ข้อมูลที่ละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของผู้ที่เสียชีวิตเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการสร้างกำแพง

4) การศึกษาประวัติศาสตร์และบทเรียนจากกำแพงเบอร์ลิน อนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลินมีความสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาค การศึกษาจากเหตุการณ์ในอดีตมีความสำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่คล้ายกันในอนาคต

5) ความเชื่อมโยงกับปัญหาชายแดนในปัจจุบัน กำแพงเบอร์ลินทำให้เห็นถึงปัญหาชายแดนในบริบทต่าง ๆ รวมถึงในประเทศไทย การอภิปรายในประเด็นชายแดน ช่วยให้เข้าใจความท้าทายที่ผู้คนต้องเผชิญกับการข้ามพรมแดนในยุคปัจจุบัน

6) การเรียนรู้จากอนุสรณ์สถาน การเยี่ยมชมอนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลินเป็นโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความสำคัญของเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน มีการใช้อนุสรณ์สถานนี้เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับนักเรียนและผู้เยี่ยมชมจากทั่วโลก

อนุสรณ์สถานกำแพงเบอร์ลินที่เป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกและการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ รวมถึงความตายที่เกิดขึ้นจากความพยายามข้ามกำแพง ผู้คนจำนวนมากต้องเสียชีวิตขณะพยายามข้ามกำแพงนี้ โดยมีการจัดแสดงภาพถ่ายและเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่สูญเสียชีวิตจากการต่อสู้เพื่ออิสรภาพไม่ได้เพียงแต่เป็นการจดจำผู้เสียชีวิต แต่ยังมีการจัดกิจกรรมทางศิลปะและการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การใช้พื้นที่สำหรับการรำลึกถึงผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ทางการเมือง ช่วยทำให้เรารู้จักกับประวัติศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อสังคมในปัจจุบัน

ปริทัศน์ของผู้อ่าน

หนังสือ พื้นที่กับความตาย เป็นงานเขียนที่นำเสนอการเสวนาทางวิชาการเกี่ยวกับความตายและความสัมพันธ์ระหว่างความตายกับพื้นที่ในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจและลึกซึ้ง โดยมีการสำรวจหลายมิติที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ การใช้แนวคิดภูมิทัศน์ความตาย เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและความตายผ่านมุมมองทางภูมิศาสตร์และบริบทของสังคมท้องถิ่น ทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นความซับซ้อนของปัญหานี้ได้ชัดเจน โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) การเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ: หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแค่ให้ทฤษฎี แต่ยังนำเสนอกรณีศึกษาจริงจากชุมชนต่าง ๆ ที่แสดงถึงการจัดการความตายอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้สุสานร้างในการปลูกผักออแกนิค ทำให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนในสถานการณ์วิกฤต

2) มุมมองหลากหลาย: ผู้เขียนได้รวมเสียงจากนักวิชาการและผู้ที่ทำงานด้านนี้ในหลากหลายมิติ ทำให้เนื้อหามีความหลากหลายและให้มุมมองที่กว้างขวาง นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงประสบการณ์ของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการขัดแย้งและสูญเสีย

3) การสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้: หนังสือเล่มนี้เน้นความสำคัญของการพูดคุยและเรียนรู้เกี่ยวกับความตายในสังคม ซึ่งช่วยลดความกลัวและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้คนในชุมชน

4) กรณีศึกษาที่หลากหลาย: ผู้เขียนได้รวบรวมกรณีศึกษาที่แสดงถึงการจัดการความตายในบริบทที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชายแดนและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอย่างมาก สามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางทฤษฎีกับปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้การศึกษาความตายไม่เป็นเพียงแค่เรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวม แต่ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับการเมืองและอำนาจ

5) มิติทางสังคมและการเมือง: เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารในเมียนมาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความตายและการอพยพ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เราเห็นถึงพลวัตของความตายในบริบทของความขัดแย้ง และบทบาทของภาคประชาสังคมในการจัดการความตายและการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในการถ่ายทอดเกี่ยวกับความตายในบริบทของพื้นที่และสังคมยุคปัจจุบัน สามารถเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการศึกษาความตายในสังคมร่วมสมัย รวมทั้งการเสนอแนวคิดและกรณีศึกษาที่หลากหลาย ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของปัญหานี้ได้อย่างชัดเจน มีคุณค่าในการพัฒนาแนวคิด รวมไปถึงการวิจัยในอนาคต และช่วยสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในบรรยากาศของการสนทนา เกี่ยวกับความตายอย่างมีวิจารณญาณ

บรรณานุกรม

ทิฆัมพร สิงโตมาศ. (2566). *พื้นที่กับความตาย.* มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.